

Prof. Shimon Levi

Theater Department, Faculty of the Arts, Tel-aviv University

Her Ex-Step Mother in Law

She simply mounts the stage, without darkness or any sign of theater lighting, and starts talking. The audience is hers immediately, subdued after one sentence. About 75 rhythmic and binding minutes later, it become clear that this simplicity rests first and foremost on an ability, rare in its quality, for communication and contact with the audience, but no less on a gentle depiction of the character, amazingly clear and exact, of Agi Yoeli, the (ex-step) mother in law and also on the complexity which is gradually revealed as the topic of this performance- the Holocaust.

Samuel Becket once said he was trying to express what is inexpressible. This paradox happens here with the moral duty and the emotional need to remember and testify and with the almost rational acknowledgement of the limited possibility of talking about or representing the Shoa. Yoeli does it, retelling Agi's anecdotes from her rich biography – her childhood, puberty, marriage and life as an artist after the War. Yoeli listens to Agi's stories, retells them through her own body, using light Hungarian accent and jests, which only those who know intimately this community of Central Europe immigrants of the 1940's can recognize, empathize with and feel for.

Between and betwixt those remnants of stories, with humor so typical of Jews from of the Austro-Hungarian kingdom, gradually more and more somber spaces of the “inexpressible” pop out, like nice wrappings for the unbearable, bare wilderness of immense vacuum and yet with a sort of optimism, a bit in the spirit of George (“Does it hurt? Only when I laugh”...) Tabori, but more delicate. “I haven't told you anything yet”, Agi- Naomi repeats again and again.

Yoeli invites 5 members of the audience, each time one, asking him/her to roll a kind of a roulette- a small symbol of the great random fate of holocaust survivors or victims? The drawer opens and objects, photographs, miniature replicas of bourgeois furniture, animated objects of memory, are taken out to watch. The photos of Agi's sculptures too are like shells hiding the vacuum inside, which can only be signified through symbolic objects. A sharp image, one of many in this performance, this is a modest yet brilliant attempt at telling the untellable, a particle and a sign within the chaos of the inexpressible.

Another way to cope with the Shoa is the personal way, as Naomi tells the anecdotes of her mother in law to those she invites on stage. As if in one-to –one relationship, at times as representatives of the audience on stage, Naomi focuses on them but doesn't lose eye contact with the audience, signifying the intimacy necessary as oxygen while talking

about this subject, while this intensive intimacy itself is a theatrical yet effective bluff : A ceremony, as Dr Naomi Yoeli knows well from her superb research on Ceremonies, works wonderfully in the theater, and its formality, its time/space designs, are an “external” device which helps to overcome the “inside”, where one is torn of sorrow, guilt, shame and horrible memories.

Naomi Yoeli has created in **My Ex-Step Mother in Law** a new genre in the field of “Holocaust plays”: In a direct personal attitude, not avoiding the subject and yet remaining suggestive of it, she clarifies what would not be talked about here. She does it without pressure, without sentimentality but as a delivering, forwarding, presenting the text towards an audience with deep sense of empathy. She invites audience participation without forcing on it “The Shoa” as is so common in the tradition of the ceremonies which are held in national Holocaust Days. Wisely Yoeli side steps with gentle humor the two dangers lurking Shoa plays: an “inflational” description of the horrors and enclave comparisons of “who suffered more”. Moreover her performance reveals the ethical side, first and foremost the duty to tell, and the deep understanding that the burden of “knowing” or “experiencing” the Shoa is too heavy to carry. The one who passed through these sites feels that he/she should share this burden with others, with the audience. Eventually this exquisite moving performance becomes rather a ceremony, a ceremony designated to remind us and share with us the “beyond” of the holocaust.

היא פשוט עולה על הבמה, בלי חושך או סימון של תאורה, ומתחילה לדבר. הקהל שלה מיד, מתמסר לה אחרי משפט וחצי. כ-75 דקות קצביות ומרתקות מאוחר יותר מתברר שהפשטות הזאת נשענת קודם כל על יכולת תקשור נדירה באיכותה של יואלי, אבל גם על עיצוב דמויות עדין, מדויק להפליא ובעיקר של אגני יואלי, החמות; וכן על מורכבות קשה המתגלית לאט כנושא היצירה, השואה. סמואל בקט פעם אמר שהוא מנסה לבטא את מה שאינו ניתן לביטוי. הפרדוקס הזה מתחולל כאן בחובה המוסרית, ברצון הנפשי-רגשי לתעד ולזכור, ובהכרה הכמעט-רציונאלית במוגבלות לדבר ולהציג את השואה. יואלי עושה זאת בהסתמך על אגני, חמותה לשעבר, הפסלת המוערכת, בשלנית מעולה ואשת שיחה מבריקה, המספרת לה "שוואנקים", אנקדוטות מהביוגרפיה העשירה שלה עוד "משם", מילדותה ומנעוריה וכניצולת שואה. יואלי מאזינה לסיפוריה של אגני, מספרת אותם מחדש, דרך עצמה ובשימוש במבטא הונגרי קל ובמחווה, שרק מי שמכיר את הקהילה הזאת של אנשי תרבות ממרכז אירופה בשנות השלושים והארבעים, מזהה, מזדהה ולבו (לפי) נכמר.

בין ומתוך קרעי הסיפורים, בהומור אופייני ליהודים יוצאי הממלכה האוסטרו-הונגרית, מבצבצים בהדרגה עוד ועוד חללים אפלים של השואתי הבלתי ניתן לביטוי – כביכול עטיפות חמודות לבלתי נסבל, שממות של ריק עצום, ובכל זאת מין אופטימיות, קצת ברוח ג'ורג' ("כואב? – רק כשאני צוחק"). טבורי אבל עדין יותר: "אני עוד לא סיפרתי כלום", חוזרת ואומרת אגני, נעמי. יואלי מזמינה ארבעה-חמישה אנשים מהקהל לשולחן עגול, מבקשת מהם לסובב כמו רולטה – סמל קטן לאקראיות הגורלית של ניצולים לעומת נספים בשואה? – ידית קטנה, המתייצבת מול מגרה. המגרה נפתחת וחפצים, צילומים, דגמים מוקטנים של רהיטים בורגניים

מוצבים וזוכים להתבוננות, חפצי זיכרון מונפשים, גדלו מהדמיון, שוחזרו, אולי. גם צילומי הפסלים של החמות אג', עליהם היא אומרת שהם חצי פיסול חצי קרמיקה, הם קליפות בלבד העוטות על הריק שבפנים, שניתן רק לסמן את ריקותו. דימוי נוקב, פרקטל אחד מרבים ביצירה, ניסיון צנוע אך מובהק לומר את הלא-ייאמר, חלקיק וסימן בכאוס אי-ההבעה.

עוד דרך להתמודד עם ה-שואה היא הדרך האישית, כפי שנעמי מספרת את סיפורי חמותה למי שהזמינה לבמה, לעתים, אגב, בנימה קצת מרושעת, קצת ברוח הסטנד-אפ, קצת התעללות לשמה – האומנם המוזמנים הם קהל שתול? כביכול אחת-על-אחת, בעצם כנציגות, לפעמים גם נציגים של הקהל על הבמה, נעמי מתרכזת בהם, לא מאבדת מגע עין עם הקהל באולם, מסמנת את האינטימיות הנחוצה כאוויר לנשימה בדיבור על הנושא הזה, בעוד אינטימיות אינטנסיבית זו עצמה היא בלוף תיאטרוני, אבל יעיל: טקס, כפי שדר' נעמי יואלי מכירה היטב ממחקרה המעולה על המסכת, עובד נפלא בתיאטרון, והפורמליות שלו, עיצובי הזמן-חלל שלו הם כלי "חיצוני" המסייע להתגבר על ה"פנים" הנקרע מצער, מאשמה, מבושה, מזיכרונות אימים.

נעמי יואלי יצרה באקס חמותי החורגת סוגה חדשה בתחום "מחזות השואה": בגישה אישית ישירה, לא מתחמקת ובה בעת רומזנית היא מבהירה על מה לא ידובר פה. היא עושה זאת בלי ללחוץ, ללא רגשנות אלא כמסירה, העברה, הגשה של טקסט אל עבר רגש עמוק של הזדהות. היא מזמינה השתתפות מהקהל, שרבים בו היו מבוגרים והגיבו בהנהון מבין גם על פרטים קטנים בלי לכפות עליו "שואה", כמיטב מסורת המסכתות הממשיכות להתקיים במופעי יום שואה ממלכתיים. יואלי נשמרת בתבונה ובהומור משתי סכנות האורבות ליצירות שואה, תיאור "אינפלציוני" של הזוועה וכן השוואות מובלעות "מי סבל יותר". יתר על כן, ביצירתה של נעמי מתגלה הפן האתי, החובה לספר, קודם כל, וההבנה העמוקה שנטל "ידיעת" או "חווית" השואה כבד מנשוא. מי שעבר באתרים האלה מרגיש שעליו, עליה, לחלוק את המטען עם אחרים. עם הקהל. וכך הצגה נפלאה ומרגשת זו היא בסופו של דבר אכן טקס, שנועד להזכיר ולחלק אתנו בשעה ורבע את ה"מעבר" של השואה.